

Andrei Dennikov: Huligaanin tunnustus

Minulle oli kerrottu Andrei Dennikovin olevan nero noin vuosi ennen kuin näin hänen näytelmänsä S. V. Obraztsovin nukketeatterissa vuosituhanen vaihteessa ja pääsin tutustumaan häneen henkilökohtaisesti. Tuolloin hän opiskeli viimeistä vuottaan Venäjän valtiollisessa teatteritaiteen akatemiassa, GITISissä. Ja vuonna 2001 näytelmän *Molodost korolja Ljudovika XIV* (Kuningas Ludvig XIV:n nuoruus) ensi-illassa, kun olin katsonut sitä vain muutaman minuutin, kuiskasin äidilleni: ”Hän on nero!”

Dennikov kuoli traagisesti jo 36-vuotiaana, omama syntymäpäivänään. Enää ei ole epäilytäkään, että hän oli hyvin lahjakas. Viime vuosina on ilmestynyt useita Dennikovista kertovia dokumenttielokuvia, hänen työstään on kirjoitettu kirjoja, tehty tutkimuksia ja hän on saanut myös paljon ihailijoita, jotka eivät ole koskaan käyneet tuossa kuuluisassa teatterissa. Palaan nyt Dennikovin taiteilijatiien alkuun ja ensivaikutelmiini hänestä. Menin silloin kiinnostuneena internetiin ja yllätyin, kun sain venäjänkielisellä hakusanalla *kukolniki* (nukketaiteilijat) vain kaksi tulosta: Dennikov ja Obraztsov. Nimenomaan tässä järjestyksessä.

Kun syksyllä katsoin Dennikovin ensimmäisen nukketeatterinäytelmän, *Malenkije tragedii* (Pieniä tragedioita), en etukäteen tiennyt mitään hänen laulutaidostaan. En siis lainkaan tiennyt, että hän osaa laulaa sekä korkealla naisäänellä että matalalla miesäänellä, enkä varsinkaan sitä, että hän pystyy vielä yhdistämään nämä äänialat samaan aariaan. Juuri tällä taidollaan hän myöhemmin onnistui häkellyttämään yleisönsä *Rigoletto*-näytelmän esityksessä, jossa hän lauloi yhden aarian aikana kaksi miesosaa ja kaksi naisosaa sekä käytti yhteensä kuutta

Andrei Dennikov (1978-2014) oli venäläinen nukketeatterinäyttelijä ja ohjaaja. Hän työskenteli mm. maailman suurimmassa, moskovalaisessa S. V. Obraztsovin nukketeatterissa. Sergei Jeseninin runoelmaan pohjautuva *Ispoved huligana* (Huligaanin tunnustus) oli yksi hänen kuuluisimmista teoksistaan. Vuonna 2005 kyseisen monologinäytelmän päätteeksi Dennikov sai aivohalvaukkohtauksen, mutta palasi hoidon jälkeen takaisin näyttämöille. Kaliningradiin kesällä 2011 tehdyn esiintymismatkan aikana hän joutui auto-onnettomuuteen, josta ei enää toipunut. Toisen kohtauksen jälkeen hänellä todettiin aivokasvain. Dennikov kuoli maaliskuussa 2014.

eri äänialaa. *Rigoletto* oli ensimmäinen ooppera nukketeatterioopperoiden sarjassa, jonka ensi-illat pidettiin Ranskan Marseillessa vuosittain maaliskuussa. Suurimman vaikutuksen minuun teki kuitenkin *Mozart*. Olen lukenut, että tätä näytelmää pidetään nukketeatteritaiteen mestariteoksena vailla vertaakaan, enkä voi muuta kuin olla samaa mieltä.

Juuri niihin aikoihin ystävystyin Andrein ja hänen ryhmänsä kanssa. Pääsin myös mukaan

Lavalle astuessaan Dennikov veti esiin Sergei Jeseninin hahmonuken ja ikään kuin kertoi sille tarinaansa näytelmän ajan. Esityksessä oli mukana muutama kymmen erityylistä nukkea, tietenkin myös kansallisrunoilija Aleksander Puškin.

tekemään heidän seuraavaa näytelmäänsä, joka oli nimeltään *Ispoved Huligana* (Huligaanin tunnustus). Näytelmän ensi-ilta pidettiin joulukuun 28. päivänä 2002, ja siten se osui Sergei Jeseninin kuolinpäivälle. Andrei ilmestyi runoilijan hahmossa leveä hymy huulillaan suuren salin vasemmasta ovesta ja ryhtyi kättelemään lähellä istuvia katsojia. Kättäni poltti ohjelma-lehtinen, johon oli painettu: ”Teatteri kiittää erityisesti Jelena Posuvaljuria avusta esityksen luomisesta.” Epäilemättä Andrei olisi joka tapauksessa ohjannut *Jeseninin* ja saanut siitä laajan kirjon taidepalkintoja, kuten *Triumfin* ja *Zolotoi Vitjazin*, *Viktor Rozovin palkinnon*, *Venäjän kunniaaiteilija* -tittelin ja monia muita ansioita sekä yleisön jakamattoman suosion. Minä satuin varmaan vain olemaan oikeassa paikassa oikeaan aikaan.

Joka kerta lavalle astuessaan Dennikov veti esiin runoilijan hahmonuken ja kokonaiset kolme ja puoli tuntia ikään kuin kertoi sille tarinaansa. Esityksessä oli oma syvälinen merkityksensä. Yhteensä nukkeja oli muutama kymmen: erityylyisiä, erikokoisia ja eri materiaaleista valmistettuja, mutta ilman yhtäkään riitasointua. Aleksandr Blok, Anna Ahmatova, Aleksandr Puškin, tsaariperhe, Anna Pavlova, Aleksandr Vertinski, Isadora Duncan, Ukko, Muori, Maatuska, kabareen laulajatar ja jopa Lenin, Stalin ja Trotski (Andrei sanoi usein, että vallan ja diktatuurin ongelmia voi käsitellä järkevästi ainoastaan nukketeatterissa) sekä joukko muita. Erityisen liikuttuneena katsojat reagoivat koiraan, joka oli jäänyt ilman pentuja ja jonka hahmo syntyi huivista aivan silmiemme edessä, sekä tulenvärisen varsan turpaan, joka hamusi hellästi jotain taiteilijan kädestä. Oli myös erillinen ohjelmanumero, jossa esiintyi kädestä muodostettu joutsen ja taustalla soi Ravelin musiikki. Suunnittelun ja mestarillisen toteutuksen ansiosta tämä oli henkeäsalpaava elämys niille, jotka katsoivat esitystä ensimmäistä kertaa. Tuskin on tarpeen mainita, että Andrei itse ääninäytteli sekä Jeseninin että muut nuket. Ainoastaan Andrein valtava kunnioitus taiteilija Aleksandr Vertinskia kohtaan esti tekemästä hänestä parodiaa. Sen sijaan näytelmän aikana soitettiin äänite: ”Tänään nauran itselleni. Niin kaipa onnea ja hellyyttä.”

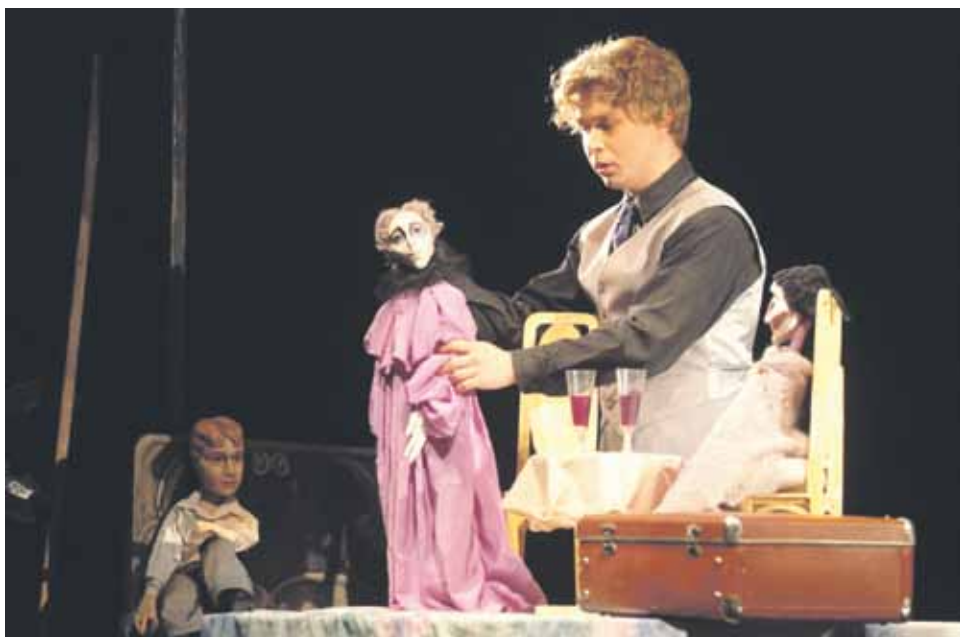
Andrei antoi monologinäytelmälleen nimeksi juuri *Ispoved Huligana* ja sen vuoksi hän käytti runoilijan runoja ja kirjeitä lyhentämättöminä. Minkäänlaisia moitteita en ole ikinä kuullut karkean kielenkäytön takia, niin hyvin jokainen sana ja jokainen hetki sopivat näytelmän tyyliin.

Tiedetään, että Dennikov ei käyttänyt valmista näytelmää tai näyttämösovitusta tätä esitystä varten, vaan työskenteli itse arkistoissa (hän oli alun perin historioitsija) ja että hän oli vaalinut haavetta Jeseninin esittämisestä suunnilleen viidenneltä luokalta saakka. Henkilökohtaisesti sain vaikutelman, että elän läpi Jeseninin elämän tämän näytelmän aikana ja että Dennikov on enemmän Jesenin kuin runoilija itse, hänen ydinolemuksensa. Puhtaasti ulkoiseen samankaltaisuuteen oli kiinnitetty huomiota jo kauan ennen näytelmän syntyä.

Joskus kuulin takaani asiaan perehtymättömien naisten ”asiantuntevaa” kuiskuttelua: ”Laulu tulee nauhalta!” Tosiaan, aloittelijoiden oli vaikea ymmärtää, että joku voi samaan aikaan sekä laulaa, tanssia että ohjata nukkea, ja vieläpä suoritua kaikesta loistavasti!

Varmaankin monet, jotka olivat nähneet Andrein eri näytelmiä vuosien varrella, huomasiivat, että hän lauloi ja tanssi vuosi vuodelta paremmin. Voin vahvistaa, että asia oli juuri näin. Koko ajan hän ja hänen ensinäyttelijänsä harjoittelivat tosissaan laulua ja tanssia. Häntä oli mahdotonta olla ihailematta! Erään hänestä kertovan artikkelin otsikko oli ”Renessanssi-ihminen”. Näyttämöversioiden tekijä, tekstien kirjoittaja, ohjaaja, näyttelijä, nukkien ohjaaja Jumalan armosta, lavastaja, laulaja, tanssija, runoilija, taiteilija, muusikko... Juuri hänen monipuolinen lahjakkuutensa ja aurinkoinen luonteensa saivat monet vastustamaan hänen lähestymistapaansa, niin erikoista kuin se onkin. Olen usein törmännyt nukketeatterilaisten

päänäpintymään, että katsojien pitäisi saavuttaa katharsis näkemällä pelkästään nukkeja (mieluiten sermin takaa), ja että elävän näyttelijän näyttäminen on pelkästään mautonta. Nukketeatterin ohjaajan ja nukkerakentajan lapsenlapsena olen kyllä monien vuosien aikana nähnyt muutamia erinomaisia nukketeatterinäytelmiä ja saanut esteettistä nautintoa, mutta

Dennikovin teoksissa nukket, esimerkiksi Nikolai Gogol, esiintyivät lavalla yhtä aikaa elävän näyttelijän kanssa. Hänen luomismenetelmänsä ytimessä oli synteettinen teatteri, joka yhdisti nukket, draaman, musiikin, koreografian ja laulun.

onnea, riemua ja elämänhalua olen tuntenut ainoastaan Andrein näytöksissä. Kaikissa hänen näytöksissään oli sekä nukkeja että näyttelijöitä. Kaikessa tässä komeudessa ja taidokkuudessa ilmeni hänen luomismenetelmänsä: *synteettinen teatteri*, jossa yhdistyvät nukketeatteri ja draama, musiikki, koreografia ja laulu.

Monen vuoden aikana kävin katsomassa yli kaksi tuhatta esitystä, mutta yhden käden sormin voi laskea ne kerrat, jolloin yleisö kuin yksissä tuumin nousi osoittamaan suosiotaan. Mutta *Huligaanin tunnustus* -näytelmän kohdalla tilanne oli toinen. Esityksen päätyttyä lähes joka kerta kuusisataa katsojaa nousi ylös eikä kiirehtinyt vaatenaulakolle yli nelituntisen teatterikappaleen jälkeen, vaan osoitti pitkään suosiotaan odottaen lisää lauluja.

Todistajien kuullen Andrei Dennikov oli sanonut jotenkin näin: ”Aion esittää tätä näytelmää, kunnes täytän 30 vuotta. Sen ikäiseksihän eli Jeseninkin.” Toisin kuitenkin kävi. Kesällä 2005, esitettyään näytelmän loppuun vastoin teatterissa päivystäneen ambulanssimiehistön ohjeita, Andrei tuupertui heti esiripun sulkeuduttua. Näyttämölle nouseminen oli ollut kuitenkin välttämätöntä, koska yleisö, hänen ”tsaarinsa ja jumalansa” oli jo täyttänyt salin. Kaikki päättyi ensimmäiseen aivohalvaukseen 27 vuoden iässä. Sitten neurologinen sairaala ja kallonporaus. Noihin aikoihin Andrein kohtaloa verrattiin toisen Andrein kohtaloon. Lääkärit olivat kieltäneet myös näyttelijä Andrei Mironovia nousemasta näyttämölle. *Nukketeatterin esittäjä Andrei Dennikov* oli juuri valmistellut kesäksi *Satiiri*-teatterin ennestään tuntemattomalle suurelle näyttämölle näytelmän *Levša* (Vasuri).

Dennikovin työtahti oli uskomaton: vuodesta 2000 vuoteen 2008 hän valmisti 14 näytelmää. Edellä mainittujen lisäksi niitä ovat *Štovskaja komedija o Tile* (Hupaisa komedia Till Eulenspiegelistä), lapsille tarkoitettu esitys *Kot Vaska i ego družja* (Vaska-kissa ja hänen ystävänsä), *Volšebnaja fleita* (Taikahuilu), *Karmen. Moja Karmen!* (Carmen. Tyttöni Carmen!), voitonpäivän kunniaksi tehty *Beri šinel, pošli domoi* (Ota manttelisi, lähdetään kotiin), *Kontsert dlja Tšitšikova s orkestrom* (Orkesterikonsertti Tšitšikoville), *Strannaja Missis Sevidž* (Kummallinen rouva Savage), jossa näytteli erinomaisesti Neuvostoliiton kansantaiteilija Vera Vasiljeva, *Žizn sobatšja* (Koiran elämää), jossa Andrei ei esiintynyt, ja *Nižinski, sumasšedši Boži kloun* (Nižinski, hullu Jumalan klovni). Hänen 15. näytelmänsä, *Ženitba Figaro* (Figaron häät) oli melkein valmis. Ainoastaan itse teatterin perustaja Sergei Vladimirovitš Obraztsov oli valmistanut lukumäärällisesti enemmän näytelmiä.

Näytelmästä *Ispoved Huligana* (Huligaanin tunnustus) tuli Dennikovin joutsenlaulu. Nimenomaan tämän kauniin linnun Andrei oli valinnut runolliseksi symbolikseen, kuten kaikki ihailijat ja internet-sivulla www.dennikov.com käyneet tietävät. Ensi-iltojen jälkeen oli aivan luonnollista, että Andrei sai vierailukutsuja lausuntatilaisuuksiin ja tapaamaan yleisöä Jeseninin synnyinseudulle, Rjazaniin. Konstantinon kylän asukkaat rakastivat hurmaavaa ”obraztsovilaista” enemmän kuin niitä nimekkäitä näyttelijöitä, jotka esiintyivät heille tuossa samassa tyylilajissa. Esiinnyttyään niin monta kertaa Jeseninin hahmossa näyttämöllä tässä ”viimeisessä kohtauksessa” Andrei päätti kuitenkin tehdä toisin. Jesenin on syntynyt Konstantinovossa mutta lepää nyt hautausmaalla Moskovassa. Syntyjään moskovalainen Dennikov sai puolestaan viimeisen leposijan Konstantinovossa.

Teksti: Elena Posuvaljuk
Kuvat: Vadim Shults

Dennikovin mukaan vallan ja diktatuurin ongelmia voi käsitellä järkevästi vain nukketeatterissa. Näyttämöllä nähtiinkin vallankumouksen tulenvärinen varsa hamuamassa taiteilijan kättä sekä Vladimir Lenin pukeutuneena Pierrot-klovnin asuun.

Venäjältä suomentaneet Helsingin yliopiston venäjän kääntämisen opiskelijat Irene Aronranta, Edvard Heimonen, Jari Kähärä, Zoya Mashanashvili, Alina Niukkanen, Heini Pietilä, Ilona Repponen ja Anna Sojunen.